

“Тапталым, олобум,
дьолум – Чурапчы” кинигэ
сүрэхтэннэ ②

Маарыкчаан
ыччаттара ④

Чурапчыттан
төрүттээх энтомолог-
учуонай ⑤

Чурапчыга күн тахсар!

САНА ОЛОХ

12+

2021 сыл
Ахсынньы
24 күнэ
Бээтинсэ
№ 72 (11825)

Чурапчы улуунун хаһыата • ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫҤ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • @sanaoloh

Бээтинсэ ахсынньы 24 - субуота ахсынньы 25 - баскыһыанньа ахсынньы 26 - бэнидизинньик ахсынньы 27 - оттуорунньук ахсынньы 28 - сэрэдэ ахсынньы 29 - чаггыһар ахсынньы 30

— УЛУУСКА — БУ КҮННЭРГЭ —

УЛУУС БАҢЫЛЫГЫН ИНАУГУРАЦИЯТА БУОЛЛА

«Чурапчы улуунун баһылыгын эбэһинэһин үрдүк чизэстээхтик, үтүө суобастаахтык толоруом. Улуус уустаабын тутуһуом. Улуус олохтоохторун интэринэһин көмүскүөм, кинилэр бырааптарын убаастыам», - диир сана анаммыт баһылык Степан Саргыдаев андабар тылын дьонун-сэргэтин иннигэр эттэ.

Баһылык дуоһунаһыгар кириин сирэ-туома «Айылгы» НАДЬ буолла.

Бааха Уус анаан онорбут түөскэ кэтэр мэнэ бэлиэни Норуот хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ,

улуус Бочуоттаах гражданина Семен Иванович Сергеев кэтэттэ. Кини: «Төрөөбүт дойдун туһугар таһаарылаахтык үлэлээ-хамсаа», - диир эттэ.

Степан Анатольевичи эбэрдэли, ыраахтан-чугастан үтүө киһи муһунна. Кинилэр ортолоругар бу сылга диири баһылыктаабыт Андрей Ноговицын, Ил Дархан дьаһалтатыттан Георгий Николаев, Дьыуот хомунаалынай хаһаайыстыба уонна энергетикэ министиэриэ Вячеслав Емельянов, Ил Түмэн дьокутааттара Павел Пинигин, Михаил Гуляев, Семен Никитин, Ыаллы сытар улуустар баһылыктара, о.д.а. бааллар.

Кинилэр бэйэлэрин этиилэригэр Степан Анатольевич Бырабыыталыстыбага үлэлээн буспутун-хаппытын, улуус баһылыгын дуоһунаһыгар сиппитин, салайар дьобурдаабын бэлиэтээтилэр уонна киниэхэ улаханньык эрэнэллэрин биллэрдилэр. Улуус сайдытыгар ылыммыт бырагыраамата барыта үлэбэ кириэригэр бабардылар.

Елена МАКАРИНСКАЯ.

Сэмэн Жандринскэй хаартыскага түһэриитэ.

ИНТЭРИНЭЭТ ДЬИЭТЭ АҢЫЛЫННА

Ахсынны 22 күнүгэр С. К. Макаров аатынан улуустаабы гимназия интэринээт дьыэтин аһыллыытыгар анаммыт үөрүүлээх дьаһал буолла.

Улуустаабы гимназияга улууспут бары нэһилиэктериттэн, атын да улуустартан үөрэххэ чин билиини ылаары, элбэх оҕо үөрэнэр. Бу үөрэх кыһата быйыл 26-с сылын үлэтир. 2006 сылтан, интэринээт аһыллыабыттан, 141 үөрэнээччи орто үөрэбэ бүтэрдэ. Ити сыл дириэктэр Василий Гуляев көнүл ылан интэринээти астарбыта. Интэринээккэ олорон үөрэммиттэртэн 12 үөрэнээччи кыһыл көмүс мэтээлинэн, 5 үөрэнээччи үрүн көмүс мэтээлинэн бүтэрбиттэрэ.

Быйыл интэринээти кэнэтэргэ кэлэтиип эрдэттэн сүбэлэһэн, анал биригээдэни үлэлэппитэ. Биригээдэириинэн, маастарынан тутууну ытыгыга уопуттаах бэйэлэрин үлэһиттэрэ Илья Теплоухов үлэлэбэтэ. Сайын сыһыары тутуу (пристрой) көндөйүн бүтэрбиттэрэ. Маныаха кэлэтиип эр дьон, төрөппүттэр элбэхтик көмөлөспүттэрэ, субуотунньуктаабыттар, Улуус салалтата (баһылык А. Т. Ноговицын), дьокутааттар Сэбиэттэрэ (бэрэссэдээтэл А. А. Захаров), улуустаабы үөрэх управлениета (началынньык Ю. П. Посельский) өйөөбүттэрэ, көмөлөспүттэрэ. Улуус тэрилтэлэрэ, Попечителлэр сүбэлэрэ (сал А. Г. Егоров), Дьокускайга олорор биир дойдулаахтарбыт бу тутууну өйөөбүттэрэ.

Тутуу бары сирэ ситэн, билигин 220 кв. мистэрэ иннээх интэринээт үлэбэ киридэ. Олорор хостор сана мизбэлиинэн хааччылыннылар. Үстүү оҕо олорор хостор остуол, олоппостор, анал стеллажтар бааллар, сырдык, ыраас. Билигин 15 оҕо олорор – 11 кыыс, 4 уол.

Сэбиздиссэйинэн Анастасия Михайлова үлэтир. Кини бу сана интэринээккэ үлэтиргэ табыгастаах усуллубуйа тэриллэбиттэн үлэһиттэр үөрэллэрин, махтаналларын этэр. Сэбиздиссэйдиин барыта 5 баспытаатал, биер танас суулааччы үлэтириллэр. Гимназия буфетыгар аһыыллар. Бары санитарнай ирдэбиллэри тутуһаллар, санэпидстанция бэрэбиэркэни ыттан көнүл бизирбит. Дьыэ кэнээт, ыарыы намтаатабына, топору күүһүнэн үлэтирбиз, иитиллээччи элбизбин бабарар.

Интэринээт аһыллыытын сизиргэр-туомугар кыһыл лиэнтэни гимназия дириэктэрэ Юрий Слепцов, улуустаабы үөрэх управлениетын начальынньыга Юрий Посельский, сэбиздиссэй Анастасия Михайлова быстылар. Прасковья Смирникова аал уоту аһатан, сэбиздиссэй эркиннээх, ыраас салгыннаах, үтүөнү-үчүгэйи арааччылыы турарыгар дьыэ сылаас эркиннээх, ыраас салгыннаах, үтүөнү-үчүгэйи арааччылыы турарыгар алыһын анаата.

Гимназия мунньахтыыр саалатыгар ытыллыбыт үөрүүлээх чааска эбэрдэ тыл бастына этилиннэ. Өйөөбүт, көмөлөспүт улуус, Чурапчы нэһилиэтин салалталарыгар, тутууга үлэлэспит дьонно грамоталар, Махтал суруктар туттарылыннылар. Түмүккэ интэринээт иитиллээччилэрэ бырааһынньыкка мустубут дьонно бэйэлэрэ онорбут сувенирдарын бэлэхтээтилэр, ыллам ырыанан эбэрдэлээтилэр.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Санардыллыбыт дьарыктаах буолуу киинэ аһылынна

Ахсынны 23 күнүгэр Чурапчы улуугар санардыллыбыт дьарыктаах буолуу киинэ үөрүүлээх быһыыга-майгыга аһылынна.

Алгысчыл Надежда Заболоцкая арчылыыр отунан буруопатан иккис тыһынны ылбыт дьыэни - уоту ыраастаабытын кэнниттэн, сана киин аһыллыытын туохууур аалай лиэнтэни нэһилиэтин дьарыктаах буолуутун СӨ Судаарыстыбаннай кэмитиэтин бэрэссэдээтэлин солбуйааччы Савва Михайлов, улуус баһылыгын социальнай боппуруостарга солбуйааччы Николай Аммосов, Чурапчытаабы дьарыктаах буолуу киинин салайааччыта Софрон Осипов быстылар.

Үөрүүлээх түгэннэ СӨ Ил Түмэн дьокутаата Семен Никитин, улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров, Горнай, Таатта, Уһаа Бүлүү, Уус Алдан, Мэнэ Хаҥалас, Амма улуунун бэрэстэбииттэлэрэ у.д.а. кыттыыны ыллылар.

Бу аныгылыы киин биер кэлим ирдэбилиинэн «Арасыйыа үлэтэ» кадровой киин тутулуунан үлэтирбэ.

Сана формат «Демография» нацбырайыак «Дьарыктаах кииннэри өйөөһүн» федеральнай бырайыагынан тутулуна.

Сүрүн сыалынан тустаах дьонно үлэнэн хааччылыыга эбэтэр үлэ таһымын үрдэтиигэ септөөх усуллубуйаны тэрийии буолар. Аныгылыы ирдэбилиинэн кемпүүттэрдэр, мизбэллэр топору санардылыннылар.

Савва Анатольевич Михайлов эбэрдэлээтэ. Кини: «Дьарыктаах буолуу - дойду экономикатын, социальнай сайдыытын тутулууга. Сана киин тас эрэ буолбакка, ис өттө эмиз уларыйда. Үлэ мизэттэ баарын үрдүнэн үлэтэ суох киһи элбэх. Онон үлэнэн хааччылыыга комплекснай үлэлэр ытыллыахтара, бары бииргэ үлэлэтиэхпит», - диир бэлиэтээтэ.

Үлэ уонна дьарыктаах буолуу федеральнай сулууслатын грамотатынан сүрүннүүр иниспиктэр Ирина Аммосова, СӨ Ил Түмэн махтал суругунан сүрүннүүр иниспиктэр Альбина Ефремова, СӨ Бырабыыталыстыбатын махтал суругунан иниспиктэр Афанасий Данилов, «СӨ Дьарыктаах буолуу туйгуна» түөскэ илпиллэр бэлиэтин киин салайааччыта Софрон Осипов наһараадаланнылар.

Марфа ПЕТРОВА.

ЭЛЕКТРОУОТ СИТИМЭ ТУРУКТААХ БУОЛАРЫН ТУНУГАР

Владислав Барашков.

Ахсынны 22 күнүгэр Арасыйыа үрдүнэн Энергетик күнэ бэлиэтэнэр. бу бэлиэ даатанан сибээстээн, Чурапчытаагы электрическэй ситим салаааччытын Владислав Барашковы көрсөн кэпсэтистим. Кэпсэтибит, сүннүнэн, абыах хонуктаабыта Дьокуускайтан кэлэр уот ситимигэр таһаарыллыбыт саахал, ол кэмгэ биһиги энергетиктэрибт үлэлэрин туһунан буолла.

Билигин кэлэтиипкэ 74 киһи үлэтиир. Штат быһыытынан 85 буолуохтаахтар. Анал үөрэхтээхтэр бу тэрилтэбэ үлэбэ кириэхтэрин сөп эбит. Сүрүн үлэлэрэ—улууну туруктаах электрическэй уотунан хааччыйы. Лиинийэлэр түүннэри-күннэри үлэтиилэрин хааччыйаллар, хонтуруоллулар. Дизельнэй уот ыстаансыыта (ДЭС) кинилэргэ кириэр. Итиннэ ДГ-72 дизеллэр тураллар. Саахал таһар түбэлтэтигэр эбэтэр киин ситимнэ өрөмүөн ытыллар түбэлтэтигэр үлэлэтэллэр.

Дьокуускай-Чурапчы уот лиинийэтигэр саахал ахсынны 18 күнүгэр түүн 11 чаас 28 мүнүүтэбэ буолбута. Тута электриктер биригээдэлэрин хомуйан барбылпыт. Маастар Александр Чепаловы, монтердар Петр Дьячковскайы, Дьулустан Монастыревы, суоппар Владимир Даниловы, тырахтарыны Прокопий Даниловы суһаллык тэрийэн, лиинийэни бэрэбизрэлэтэ ыппылпыт. Икки хайысканан утарыта кэлэн көрдүөхтээхтэр. Майаттан Чурапчыга кэлэр лиинийэ 68-с километритигэр дизери—Майа учаастага.

Итинтэн бэттэх — биһизнэ. Массыйа сылдыбат сиригэр бураны үлэлэтэн хэрийбиттэр. Биригээдэ икки аны утарыта бэрэбизрэннэ ыппылтара. Саахал биһиги эппиттир учаастактыгар суоҕа быһаарыллыбыта. Ити 5 чаас сабана.

Саахал таһыабыттан улууспутугар уоту биэриигэ дизельнэй ыстаансыыбытын үлэлэтэргэ турумуппут. Тута хомулла охсон, дизеллэри сылппытынан барбылтара. Регламент (быраабыла) быһыытынан, уоту биэриигэ бэлэмнэниигэ 2 чаас көрүллэр. Биһиги үлэтиитэрибт күүскэ турунан, бу регламент иһинэн эрдэ бэлэм онорбуттара. Улууну барытын хааччыйарга 11 мВт ноһурууска наада.

Электрическэй ситим бэтэрээннэрэ.

Биһиги ыстаансыыабыт кыамтата — 3.5 мВт. Ол иһин солбуйа сылдьан графигынан уоту холбуурга күһэллэбит. Балыыһа баар учаастагар араарбаака холбуубут.

Билигин гаас кириэн уот арабыстабына, уустуктар үөскүүллэр. Урут ититэр систиэмэ (котеллар) бэйэтэ сылаас уутун аргитэр этэ. Дьон билэринэн "самотек" дэнэрэ. Билигин гаас оһохтор электроуоттан тутулуктаахтар. Хас биридди тэрилтэ гааһынан сылппытар оһохтоох буоллабына, дизеллээх буолара наада. Кэмгэр үлэтиир тына сылаас сиргэ туруоран, эрдэттэн бэлэм буолуохтаах. Ити туһунан эрдэттэн сэрэтиллэр, билэллэр. Бу саахал кэнииттэн Бырабыыталыстыбабыт бэрэссэдээтэлин солбуйааччы Дмитрий Садовников Чурапчыга уонна Аммаҕа санга, улахан кыамталаах дизеллэри буларга былаанналарын эппитэ биһигини үөрдэр. Мындааабы, Мырыла, Хахыйах, Дайа Аммата Сулбанчыттан кэлэр уот лиинийэтигэр холбонон тураллар. Итиннэ эмиз болҕомтобутун уурайыт.

Сайынны кэмгэ биһиги үлэтиитэрибт баһаары умурдорууга үчүгэйдик үлэлэстилэр. Лиинийэни харыстааһынга түүннэри-күннэри, бириэмэни аахсыбаака, сырыттылар. Лиинийэбэ 7 остуолбаны саналы уларыттылар, сорохтору өрөмүөннээтилэр. Константин Титов, Петр Дьячковскай, Степан Игнатьев, Сергей Исаков, Егор Кузьмин, Владислав Филиппов, Егор Дьячковскай, Евгений Турантаев, Вячеслав Монастырев эппитинэстээхтик үлэлэтиитэрин бэлиэтибит. Үлэтиитэрибт бары уот лиинийэтэ саахала суох үлэтииригэр кыһаллаллар, наада буоллабына, хайа баһарар кэмгэ үлэтииргэ бэлэмнэр. Лиинийэ тулатын кырсан тизэр уураллар, маһы, сыһы ыраастыыллар.

Быйыл сайын, былаан быһыытынан, Мугудайга, Хадаарга уот лиинийэтин уларытаахха этибит. Сайынны баһаардарынан сибээстээн, ити үлэлэри кыайан ыппатыбыт. Аны сайын, барыта этэннэ буоллабына, оноруохпут.

Кэпсэттэ Алексей СЛЕПЦОВ.

— САНА КИНИГЭ —

“Тапталым, олобум, дьолум — Чурапчы” кинигэ сүрэхтэннэ

“ТАПТАЛЫМ, ОЛОБУМ, ДЬОЛУМ — ЧУРАПЧЫ”

“Санаабытын ситэрэр

Эттигин толорор

Ылыммытын ыһыктыбат,

Үйүнэн салбанар

Ураты үгэстээх

Сахалар буолабыт.”

Василий Дьячковскай

“Тапталым, олобум, дьолум — Чурапчы” ааттын да эриксээс дьолун кинигэ сүрэхтэннэ ахсынны 17 күнүгэр Чурапчы нэһилиэгин “Арчы” Дьэтигэр ытылынна. ССРС култууратын туйгуна, СӨ култууратын үтүөлээх үлэһитэ, Чурапчы улуунун, Чурапчы, Сылан нэһиликтэрин, Кэбээйи улуунун Мукучу нэһилиэгин бонусоттаах олохтооҕо, хоту көһөрүллүү кыттылааҕа Василий Николаевич Дьячковскай олобун кэрчиктэрин кэпсиэр, төрөөбүт дойдутугар, улуунугар үйэтиитигэ үлэлэрин сырдатар ахтыылартан уонна киһи суруйбут хоһоонноруттан турар кинигэ, киһи 85 сааһын көрсө, 85 ахсаанынан

бэчээттэнэн табыста. Чурапчы култууратын эйгэтигэр өр сылларга биригэ үлэлэбит үлээннээбэ, ССРС култууратын туйгуна, Саха АССР култууратын үтүөлээх үлэһитэ, Чурапчы улуунун уонна Уус Алдан Байаантай нэһилиэгин бонусоттаах олохтооҕо Надежда Михайловна Заболоцкая кинигэ таһарыгар этии киллэрэн, ылсыһан үлэлэһэн, Василий Николаевич кыргыттарынан: Парасковья Васильевна Данилованын, Елена Васильевна Брызгалованын албэх матырыйаалы хомуйан, чөмчөтөн бу сүрдээх үчүгэй кинигэни бэчээттэтэн таһаардылар. Василий Николаевич бу ытык 85 сааһын үтүө ситиһиилэрдээх, бар дьонугар туһунан да сыаналамат бэлэхтээх көрсөр. Ол курдук ааспыт үйэбэ, Аҕа дойду сэриитин эрэ иннинэ тутуллубут Сиигир мизлинсэни үүт-үкү үтүгүннэрэн онорон, мизлинсэ турбут сиригэр Сылан нэһилиэгэр Кытах диэн алааска мизлинсэ санардыллан, история кэрэһитэ буолан туруорулунна.

Өрөспүүбүлүкэтээбэ “Сыл бастын ыала” бэстибээл быйыл сүүрбэһис төгүлүн ытылынна. Бэстибээл 5 түһүмэхтээх. “Дьэз кэргэн — үгэстэри үйэтиитэччи” түһүмэххэ бастакы миэстэни Светлана Георгиевна уонна Василий Николаевич Дьячковскайдар дьэз кэргэннэрэ ылбытара. Ити курдук, биһиги улууспут ытык ыала, бастын дьэз кэргэнэ өрөспүүбүлүкэбэ улуустарын аатын чизстээхтик көмүскээн, төрөөбүт түөлбэлэрин аатын ааттатылар.

“Тапталым, олобум, дьолум — Чурапчы” кинигэни “Сахабэчээт” ГАУ Чурапчытаагы “Саҥа олох” эрдээксийэ үлэтиитэрэ Лидия Попова, Дария Лыткина туһаарыһа тына онорон, матырыйаалын барытын танан бэлэмнээн баран, кинигэ куоракка “Офсет” типографияҕа бэчээттэнэн табыста. Кинигэ халын тастаах. Ханньа баһарар кинигэ таһа кинигэ сирэйэ буолар. Кинигэбэ үөһэ мунугар эдэркээн саллаат уол Сэбизскэй Сойуус очотооҕу салаааччытын

Никита Хрущеву турар хартыската, аллараа Василий Николаевич бар дьонугар сырдыгынан сыдыаһан турар хартыската кирибиттэр. Кинигэ бастакы лиинийгэр, форзаһыгар Хоту көһөрүллүүгэ аналлаах мемориал, бүтэһик лиинийгэр Сылан нэһилиэгэр Кытах алааска Сиигир мизлинсэни туруоруу түгэннэртэн хартыскалар кирибиттэрэ. Василий Николаевич үйэтиитигэ онорбут үтүмэн үлэтин кэрэһэлииллэр.

Кинигэбэ аан тылы Надежда Михайловна суруйбут, онно манньык этиллэр:

“Бэһэһэннэ суох бүгүһү күн, бүгүһү күн суох сарсынны күн үүммэтин тэнэ, ааспыт суох — олох суох. Онон бу кинигэ кэлэр кэнчээри ыччакка Василий Николаевич олобун, айар үлэтин нөнүө Чурапчыбыт араас кэмнэргэ сайдыытын кэрчигин билиһиннэригэр дьэз бигэ эрэллээхпит. Кини тугу да үлэлэтэр, ылыстар, бэйэтин дьолун-мааны майгытынан, сэмэйинэн, чизһинэйинэн, кинини тулалыыр дьонун дирин убаастабылынан чизстээхтик туһанар.”

“Тапталым, олобум, дьолум — Чурапчы” кинигэ сабаланыытыгар Василий Николаевич кылыгырас, кыраһыабай бусчарынан, илиинэн суруйбут “Оҕо сааһым кыһарданнаах кэмнэрэ” ахтыыта, “Оҕо сааһым” диэн хоһооно, Василий Николаевич араас кэмнэргэ ылбыт наһараадаларын туһунан докумуоннар кирибиттэрэ улахан олобу олобурт, дьонун-сэргэтин ытыктабылынан туһанар киһи дьылбатын билиһиннэрэргэ олук буолаллар, умсугутуулаах кинигэни

ааһарга угуйар курдуктар.

Кинигэ бизс салааттан турар. Хас биридди салааҕа, манна кирибит ахтыылар ис хоһооннорун ситэри арытар хаартыскалар кирибиттэр.

Кинигэ сүрэхтэннэ истин быһыыга-майгыга ааста. Тыл эппит дьон Василий Николаевич үйэтиитигэ онорор үтүмэн үлэтин, эдэр ыччаты патриотическай иитиигэ, төрөөбүт дойдутугар бэриниһээх буоларга анаабыт олобун үрдүктүк сыаналыылларын бэлиэтээтилэр, махтал мааны тылларын анаатылар. Тыл этиллэр: Ил Түмэн дьокуутаа Семен Никитин, Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтатын баһылыгын социальнай болпуруостарга солбуйааччы Алена Пермякова, Чурапчы улуунун култуураҕа салаатын начальнигы Дмитрий Попов, кыраайы үөртээччи Клара Макарова, үлэ бэтэрээнэ, үлээннээбэ Николай Дьдаев, аймахтара, култуура эйгэтин үлэтиитэрэ уо.д.а. Ырыанан эбэрдэлэрин тизэриллэр Варвара Орлова, Альберт Николаев, Елена Шадрина.

Наталья ЗАХАРОВА,
РФ суруналыыстарын Сойуунун
чилиэнэ.

Быйылгы сыллаабы былаан – 5265,10 туонна. Сэтинньи ый түмүгүнэн 5174,69 туонна үүт соботуопкаланыахтааба 4704,41 туоннанан толорулунна, 470,28 туоннанан итэбэс буолла. Толоруу – 90,9 бырыһыан. Ордук мөлтөхтүк былааннарын 66,5 бырыһыан толорбут Хатылы, 70,2 бырыһыан көрдөрүүлэрэх Телей, 74,9 бырыһыаны ылбыт Арыылаах нэһилиэктэрэ буолаллар.

Сэтинньи ыйдаах былаан – 180 туонна. Ону 104, 151 туоннаны соботуопкалаан, 75,83 туоннанан ситиспэтибит. Толоруу – 57,9 бырыһыан. Соловьев нэһилиэгэ 13,60 туоннанан, Сылан 10,67 туоннанан, Бахсы 9,18 туоннанан былаантан итэбэс соботуопкалаатылар.

Маарыкчаан ыччаттара

Ыччакка аналлаах сыһыары

Сага дьылынан! Сага дьолунан!

Кэтэһиилээх, аптаах түгэннэрдээх Сага дьылбыт тийээн кэлэрэ абыйаах хонук хаалла. Онон бырааһынныктаабы сүргэни көтөбөн, бу сыһыарыга Сага дьыллаабы тэттик ыйытылар ыччаттар хоруйдарын таһаарабын.

Ыйытыыларым манньктар: Ааһан эрэр сыл туох өйдөбүллэри хаалларда? Сага дьыл бырааһынныгы хайдах көрсөбүт, туох үгэстээхитий? Уһун өрөбүллэргэ туох былааннааххыт? Хаһыат аабааччыларыгар баҕа санаабыт?

Ариан Лукин, С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын 11 кылааһын үөрэнээччигэ:

-Бу сыл мизэхэ үтүө эрэ санаалары хаалларда, үөрэхпэр ситиһиилэнним, алаһа дьыбытин туттан бүтэрдимбит. Сага дьылы саамай чугас дьоммутун кытта көрсөбүн. Биһиги сыл бэлэтин хас сыл айы хаарынан оноробут. Маны тэнэ, иһигэр чүмүчүлээх, бэйэбит онорбут муус лаампаларынан дьыбыт таһын кизгэтэбит. Аһылык кэнниттэн таһырдыа салют ытабыт. Таабырын таайсарбытын эмиз сөбүлүүбүт. Өрөбүллэргэ сыһыаналаһа уонна үлэни дьүөрэлээн, таһырдыа үлэлиибит, хаарынан бырахса соннуубут, кириэппэс туттааччыбыт.

Үүнэр 2022 сыл - күөх уу Баабырын сыла! Мин ис сүрэхпиттэн барыгыгар үчүгэй доруобуйаны, үөрүүнү-көтүүнү, тапталы баҕарабын! Сага дьыл түүнүгэр көл түлүэх кыраһыабай баабыр эһиги сырдык баҕа санааларгытын толордун!

Айта Захарова, «Үөрүү» оҕо дьобурун сайыннаар киин үлэһитэ:

-Сага дьылы көрсөөрү, дьыбытин-уоппутун сууйан-тараан кизгэппиппит. Оҕобун кытта эрдэттэн хайаан да медовый туорду, имбирнэй бирээнныктэри астаан бэлэмнээччибит. Маны тэнэ оҕобунаан араас оноһуктары бэйэбит айабыт-тутабыт. Сага дьылы кэтэһэргэ адвент-халандаары толкуйдаан онорбуппун. Халандаарынан күн айы араас соруудабы дьыз кэргэнинэн толоробут. Холубур, бары биһиргэ Сага дьыллаабы киинэлэри, мультиктары көрөбүт, какао онгостон иһэбит, миннигэс астары астыбыт.

Сага дьыл - дьыз кэргэн бырааһынныгы. Онон хайаан да дьыз кэргэммин кытта бэлэтиибин. Орубуна түүн 12 чааска Дойду Бэрэсидьиэни эбэрдэтин, гимн кэнниттэн эрдэттэн бэлэмнээбит халын танастарбытын сыл-сап курдук таннан, салют ыта тахсабыт.

Өрөбүллэргэ табаарыстарбытын, аймактарбытын кытта көрсүһэччибит. Ороһуоспа төрөппүттэригэр баран бырааһынныктыбыт.

Кэлэн иһэр Сага дьылынан барыгытын дьыз кэргэним аатыттан эбэрдэлиибин. Баҕарабыт, бастатан туран, кытаанах доруобуйаны, олоххуттар табыллыыны, ситиһиини, ырааһы, сырдыгы, изиини, сага арийылары! Туох баар баҕа санаабыт, былааннаргыт туола турдуннар!

Дмитрий Новгородов, «Дорожник» ХЭТ үлэһитэ:

-Ааһан эрэр 2021 сыл элбэх умнуллубат түгэннэри, элбэх билсигини, доботтору, элбэх сырыны-айаны бэлэхтээт.

Дьыз кэргэнинэн мустан, Сага дьыллаабы бырааһынныкты аһын-үөлүн бэлэмниибит уонна толору аастаах остуолга эрдэ оноробут, орубуна түүн 12 чааска баҕа санаабытын ис сүрэхтэн баҕаран, туоларыгар эрэнэн, үүммүт сылбытын көрсөбүт.

Бырааһынныктаабы өрөбүллэри чугас дьоммутун кытта үөрэ-көтө, сэргэхтик атаарааччыбыт.

Кэлэн иһэр Баабыр сылынан хаһыат аабааччыларын итиитик-истинник эбэрдэлиибин! Баҕа санааларгыт барыта туолпун, дьол эрэ аргыстастын!

ҮТҮӨ ХОЛОБУР

Ахсынны 19, өрөбүл күн "S.A.A.S" Чурапчы нэһилиэгин ыччат сөбүтэ соботок олоһор "Туллукчаан" уһууаан бэтэрээн итээччигэр Варвара Березкина ба көмөлөстүлэр.

Варвара Дмитриевна:

Түөлбөм салайааччыта Николай

Лукин нэһилиэк дьаһалтатыгар сайаалка түһэрэн, балыһаба эмтэнэ кирибит кэмнэр, "S.A.A.S" ыччат сөбүтэ тымныы дьыбэккэ, тутта сөпсөһөн, биһирмэстээн отук маспын хайытан саһааннаатылар. Үтүө санаалаах, олус көхтөөх, көмөлөһөргө бэлэм ыччаттар баалларыттан үөрэбин, кизэн туттабын, махтанабын! Маны сэргэ куруук көмө буолар Клавдия Николаевна Мишкина ба махталбын тиздэбин. Кэлэр сага сыл кэрэни эрэ аҕаллын, нус-хас олохтоотун! Доруобай, ситиһиилээх буолубун! Сырдык ыраас санаа элбэстин!

«S.A.A.S» биһир чабылхай ыччата

«S.A.A.S» Чурапчы нэһилиэгин ыччат сөбүтэ аһаас эйгэсэ дьобурдаах, айартулар дьарыктаах ыччат баар. Олортон биһирдэстэрэ - «Айыллаан» сыһыаналаһа киинин уонна «Саха» НКХ Чурапчытаабы салаатын оператора Андрей Илларионов. Киинин кытта сэтэргэһиби эһиги болбомтобутугар тиздэбин.

- Андрей, хантан төрүттээххин?

- Мырылаттан төрүттээхпин, ол эрэри Чурапчы сэлэһиннэтигэр улааппытым.

- Оскуола кэнниттэн ханнык үөрэх кыһатыгар үөрэммикини?

- С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын, онтон 2019 сыллаахха Чурапчытаабы улуустуу түн «Ыччаты кытта үлэни тэрийи» исписэлини үөрэнэн бүтэрибим. Идэбин баһылаан баран, уопутум суох буолан, хас да үлэсэ холонон көрө сылдьыбытым. Уонна дьэ, бу былырын күһүн дууһам сытар үлэтигэр -

айымнылаах, позитивнай, эйэлээх кэлэктиптээх «Айыллаан» сыһыаналаһа киинигэр киинэ-операторунаан кириэн айа-тута сылдьабын. Бу үлэни дьарыктаах буолуу киинин саайтыгар тахсыбытын көрөн, резюмэбин ыппытым.

- Сүрүн үлэни таһынан «Саха» НКХ Чурапчытаабы филиалыгар үлэлигин...

- Оннук. Чурапчытаабы көрдөрөр-иһитиннэрэр

хампааннаа «Айыллаан» дьыбтигэр үлэлиир. Ол иһин үлэһиттэрин кытта күн айы билсэбит-көрсөбүт. Биһир үтүө күн филиал шеф-эрдээктэрэ Анна Семенова операторунаан ыһырыта. Мин тутта сөбүлэһэн, аан бастаан холонон көрөөрү, үлэһэн саҕалаабытым. Бу үлэбин сөбүлэстим.

- Идэбинэн үлэлиир былааннааххын дуо?

- Үлэбин уларытар былаан суох. Билинни үлэм олус интэриэһинэй, санаттан сананы көрөбүн-билэбин, арыяабын, араас эйгэсэ ситиһиилээх, уопуттаах дьону кытта алтыһабын, араас сирдэргэ, дьаһалларга сылдьабын. Холубур, Чурапчыга улааппытым да, НКХ-ба кириэн, сорох нэһиликтэргэ аан бастаабын сырыттым, устуоруйаларын биллим, бэлэз сирдэрин көрдүм.

Биллэн турар, үөрэхпин сөбүлээн талбытым, баһылаабыт идэбинэн үлэлиэхпин баҕарар этим.

- Иллэн кэмнэр тугунан сөбүлээн дьарыктанабын?

- Гитара ба соннуубун, ырыа үөрэтэбин.

- Сыһыаналаһааччыгы дуо?

- Чурапчы нэһилиэгин «Ыллыыр ыччат» ансаамбылыгар баарбын. Ансаамбылга 17 эр киһи сылдьар. Салайааччыбыт - Анна Васильевна Семенова. Ыллыахтарын баҕалаахтар киинэхэ сибээскэ тахсыахтарын сөп.

- «Киносинтез» дьизн улуустаабы ыччат киинэ-бэстибээлэ ыытылла турар. Бу туһунан кылгастык кэлсинг дуо?

- Бу улахан бырайыак буолар, 1,5 мөл. суумалаах Бэрэсидьиэн грантын ылбыппыт. Бырайыакка 14-тэн 35-гэр дьэри саастаах, айартулар дьобурдаах ханнык баҕарар ыччат кыттар. Киинлэр сыл устата киинэ устарга толору үөрэнэллэр: сценарийтан саҕалаан, монтажтыырга тийэ. Саха сиригэр биллэр-көстөр киинэ маастардара уопуттарын үлэстэппэр, сүбэлииллэр. Хамаандаһа киинэ устубуттарын кэнниттэн 2022 сайыныгар киинэ бэстибээлэ буолуохтаах. Бырайыак чэрчитинэн сэргэх тэрээһиннэр ыытыллыахтара.

- Түмүккэ тугу этиэн этэй?

- «Сага олох» хаһыат аабааччыларын, сурутааччыларын кэлэн иһэр Сага дьылынан эбэрдэлиибин. Баабыр сыла кыайылаах, тахсылаах буолпун дьиз баҕа санаабын тиздэбин.

Ити курдук, улуус ыччата дьобурдарын таба тайанан, онтон сайдалларыгар олуктанан, үлэһиттэргэ бэриниилээх буолаллара хайбаһыллаах, атытта холубур буолуохтарын сөп.

Сыһыарыны бэлэмнээтэ Марфа ПЕТРОВА.

— 2021 — АРАССЫЙАҔА НАУКА УОННА ТЕХНОЛОГИЯ СЫЛА —

Чурапчыттан төрүттээх энтомолог-учуонай

Николай Николаевич Винокуров Чурапчы сэлээнньэтигэр ыам ыйын 27 күнүгэр 1944 сыллаахха төрөөбүтэ. Төрөлүүттүрээ — аҕата, Винокуров Николай Осипович, Саха АССР үтүөлээх учуутала, ийэтэ — Агафья Феоктистова, Саха АССР Үрдүкү Сэбиэтин дьокутаата, Саха АССР үтүөлээх учуутала, Таатта улуусун Бочуоттаах олохтооҕо. Оҕо сылдьан, сүүһүн тонобоһо ыалдьан, хас да сыл оронго сыппыт, дьылзэригэр баар дьонун бибилиэтиэкэлэрин кинигэлэрин умсугуйан туран аҕар эбит. Оскуолаҕа үөрэнэ сылдьан электрик, тырахтарыыс-массыныыс, токарь идэлэригэр үөрэнэн, дастабырыаннааһа, идэлээх оскуоланы бүтэрбит.

Чурапчы орто оскуоланы бүтэрээт, 1963-1965 сылларга тырахтарыыстабыт уонна Чурапчыга "Сельхозтехника" оройуоннааҕы холбох

Александр Федорович Емельяновы бэлэтиир.

1984 сылтан систематика уонна тонобоһо суохтар экологияларын чинчийэр лаборатория сэбиэдиһэинэн үлэтиир. Бу лаборатория Араассыйаҕа Сибиир сүһүк атахтаахтарын чинчийэр биір бастын кинэ буолар.

1996 сыллаахха Н.Н.Винокуров докторскай диссертациятын "Наземные полужесткокрылые (Heteroptera) Сибири" дьин тизмэҕэ көмүскүүр. Систематизация фауны үөрэтээччи, эколог Николай Николаевич бэйэтин уопутттан кэллээгэлэригэр бэрсэр, наһаабыннык быһытынан билиитин, үөрүйэтин, энтомологическай үөрэттигин үлэстэр. Кини салайытынан 5 аспирант ситиһилээхтик кандидатскай диссертацияларын көмүскээн, бэйэлэрин исписэлиһэстэринэн Дьоккуускайга, Сибиир араас куораттарыгар үлэтин-хамсыы сылдьаллар.

Николай Николаевич Саха сиригэр, ону таһынан Сибииргэ энтомологическай чинчийилэр ытыллыларын биір научнай тэрийээччигэ уонна бу идэһэни олоххо киллэрээччигинэн буолбута. Кини Нуучча энтомологическай уопсастыбатын Дьоккуускайдааҕы отделениетын салайааччыта буолан, элбэх үлэни куонкурустаах бырайыактарга, бүүдүүтү таһынан дуогабардаммыт тизмэлэргэ ыттар. Лаборатория сүрүн болҕомтотун тыа уонна тыа сирин буортулуур үөннэри үөрэттигэ, Саха сирин сэдэх үөннэрин-көйүүрдэрин харыстааһынна уурар. "Сунтаар-Хайата" ресурснай резерватин тэрийиһэ — бу айылҕаны харыстааһынна Николай Николаевич Винокуров улахан кылаата буолбута. Бу айылҕа резерваттар Саха сирин Кыһыл кинигэтигэр киирбит сүтэн эрэр 16 көрүг үөн-көйүүр киирбитэ.

Николай Николаевич көбүлээһининэн Саха сиригэр аан бастаан ыахтар уонна хомурдуостар өнөөх атластара бэчээттэнэн тахсыбытара. Биір улахан үлэтинэн Саха сирин Кыһыл кинигэтигэр сүтэн эрэр уонна сэдэх үөннэри-көйүүрдэри киллэрэн үлэһиһигэ буолбута.

Араассыйа уонна аан дойду биллэр учуонай-энтомологтары кытта араас бырайыактарга биіргэ үлэлэһэн, адр кэллээгэлэригэр сүткэн өйөбүлү онорор, араас чинчийилэрин салгыыр. 2005-2010 сс. Араассыйа азиатскай өттүгэр үөскүүр тордо кынаттаахтар каталогтарын оноруу улахан бырайыагын салайан, тэрийэн олоххо киллэрбитэ, кинэ биһирэбил ылбыта. Аан дойдуга биллэр учуонай Николай Винокуров 90-с сылларга Японскай-Российскай экспедицияҕа Хоккайдо арылыгар, 1995 с. Япония учуонайа Томохиде Ясунагайдын Саха сирин Собируу өттүгэр Сибиир тоһмөт аранатыгар үөскүүр биология тыһынаах (биоразнообразие) эттиктэрин үөрэппиттэ. Кытай учуонайдарын кытта 2009 сылтан Кытай хотугулуу-арҕа өттүгэр тордуга кынаттаахтары чинчийэр экспедицияҕа сылдьыбытын түмүгэр, КНР наукаларын академиятын биризмийэтинэн бэлэстэммитэ.

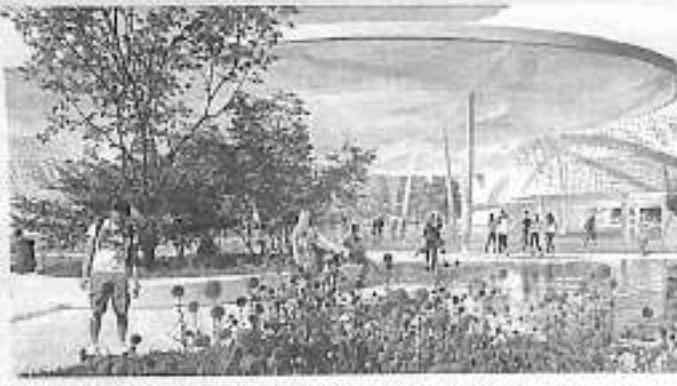
Николай Николаевич учуонай-практик быһытынан араас экспедицияларга сылдьан төрөөбүт Сахатын сирин саамай уһук мунуктарыгар тийэтэппэн, баай матырыйаалы хомуйан, наукаҕа элбэх сана көрүннэри арылбыта. Бу көрүннэрин көрдөрөр табылыскасыгар уруһуйдаан, ойуулаан быһаарар эбит. Кэллээгэлэрэ кинини ханас илиитинэн уруһуйдуур дьин худохунуһук дииллэр эбит.

Н.Н.Винокуров 260-тан тахса научнай, үөрэтэр-методическай уонна научнай-популярнай үлэһи суруйантаһарда, 14 монография ааптара, биология-экология доктор, Араассыйатааҕы наука Академиятын Сибиирдээҕи отделениетын үтүөлээх бэтэрээнэ.

Надежда АММОСОВА,
Чурапчытааҕы киһинэммит
бибилиэтиэкэ ситимин үлэһитэ.

— БЫРАМЫСЫЛАННАС —

АПРОСА СОЦИАЛЬНОЙ СУОЛТАЛААХ ЭБИЙИЭКТЭРИ УБҮЛЭЭТЭ

Нам улуунун Нам сэлээнньэтигэр эһиһил, Култуура уонна духобунай сайдыы дьыбарыаһа ааһын арыыаҕа. Эбийиэги Максим Аммосов төрөөбүтэ 125 сылын уонна Саха АССР 100 сылын чизигэр АПРОСА хампаанньа үбүн суотугар Үүнэр көлүөнэ пуондата тутар. Үс мэндизмэннээх, 5 тыһыынчаттан тахса кв.м. изнээх дьыа — оройуонна дэнгэ көстөр тутуу. 2020' сыл муус устарыгар агент — «РДР Групп» ХЭУо уонна СӨ Үүнэр көлүөнэ тус сыаллаах пуондатын иһи ардыгар уопсайа 422 мөлүүөн солкуобай суумаҕа агентскай дуогабар түһэрсиллибитэ. edersaas.ru «Билигин эбийиэк быһа барыллаан 45% бэлэм. Тас эркини, ис быыстары ууруу үлэтэ ытыллара турар. Салгын ыраастыыры онорорго дуогабар түһэрсиллэннэ, ону сэргэ эһиһил матырыйааллары сааһастыырга үлэ барар. 2021' сылга оноруллар үлэ кээмэйигэр матырыйаал барыта — бетон блоктар, муоста матырыйааллара атылаһылыһылар, тимиір конструкциялар онорулларлар. Эһиһил ис уонна тас өттүн тупсарыы, сылааһы киллэриһ, канализация, уу ситимин тардыы, салгын ыраастыыры олордугу олунньуттан сабаланыахтара», — дьин бадэрээттэһэр тэрилтэ бэрэстэ-биитэлэ. — «РФА-Инвест» ИФК АУо генеральнай дириэктэрэ Семен Софронов иһитиннэрдэ. Эбийиэк уопсай изнэ — 5692 кв. м., манна 400 мистэлээх көрөөччүлэр саалалара, кыраайы үөрэтэр мусуой, ЗАГС отдела, хартыына галереята уонна бибилиэтиэкэ баар буолуохтара. Култуура уонна духобунай сайдыы дьыбарыаһа 2022' сыл ахсынньыгар үлэҕэ киллэриллэрэ былааннанар. «Нам улуунун нэһилиэнньэтин кытары көрсүүгүгэ оройуонна култуура

суолталаах сана эбийиэк наадатын туһунан өрөспүүбүлүкэ Ил Дарханыгар этиһиллэриһтэрэ. Ил Дархан соруудаһынан эбийиэк Үүнэр көлүөнэ тус сыаллаах пуондатын бырагырааматыгар киллэриллибитэ. Эбийиэк 2020' сылтан тутуллар, 2022' сылга, орубуна Максим Аммосов үбүлүүтүгэр туттарар былааннаахпыт. Үбүлээһин АПРОСА үбүт-тэн толору көрүлүнэ. Эбийиэк үккэ бэлэм, эһиһилгэ тупсарыы үлэлэрэ хааллар. Биһиги эбийиэк кэмгэр үлэҕэ киириһэр эрэллээхпит. Сана тутуу архитектурата уустук оноруулаах, банкеттыыр саалата ураһа быһыылаах, бырайыак дизайн-бырайыагын быһытынан национальнай стиллээх буолуоҕа, — дьин СӨ Үүнэр көлүөнэ тус сыаллаах пуондатын «Көмөлөһүү» бырагыраама управлениетын начаалынньыгын солбуйааччы Алексей Ефремов эттэ. Сана эбийиэк 1956' сылтан Нам сэлээнньэтигэр үлэтиир Норуот айымньытын эргэ дьизин, бибилиэтиэкэни уонна мусуойу солбуйуоҕа. Норуот айымньытын дьизин салайааччыта Николай Жирков этэринэн, Нам сэлээнньэтин нэһилиэнньэтэ элбии турар уонна кэнсирдэри, араас туруоруулары көрүүн бадалаах дьону барыларын биір кыра саалаҕа баттарар ыарахан этэ, мунутуан сүүскэ тийибэт киһи эр киирэрэ. Оттон Култуура уонна духобунай сайдыы дьыбарыаһа аһылыһа, 400-чэ киһи баттар кыахтаныа. «Дьыһыт олус эргэ, 1956' сыллаахха тутуллубута, үлэһиһгэ кыараҕас. Биһиги дьэ, кэмнэ кэнэҕэс сана дьыбарыас тутулларыттан олус үөрэбит. АПРОСА биһигини өйөөбүтүгэр, эбийиэги үбүлээбитигэр махтаныахпыт баҕарабыт. Эр сылларга ыра санаа оностубут баҕабыт эһиһилтуолуоҕа», — дьин

Жирков астына бэлэстээтэ. Нам улуунун баһылыга Юрий Слепцов элпитинэн, АПРОСА үбүнэн кыттытынан Култуура уонна духобунай сайдыы дьыбарыаһын тутуу Нам улуунун олохтоохторун өр сыллаах баҕа санааларын туолуутунан буолар. «Култуура сана дьыбарыаһа национальнай култуура улахан комплексин киһинэн буолуоҕа. Манна кэккэлэһэ саха үһүлүчүлээх бэйиһтэ Илья Винокуров-Чабылган мусуойа, саха национальнай архитектурата стиллээх дьылзэр, Максим Аммосов аатынан болуоссат баар буолуохтара», — дьин Юрий Слепцов кэпсээтэ. Билигин СӨ Үүнэр көлүөнэ тус сыаллаах пуондата АПРОСА үбүнэн социальнай суолталаах 4 эбийиэги Нам, Уус Алдан, Үөһээ Халыма улуустарыгар уонна Дьоккуускайга тутар. «Биһиги АПРОСА үбүлээн, билигин Уус Алдан улуунун Борогон сэлээнньэтигэр Култуура киһинтутабыт. Култуура уонна духобунай сайдыы дьыбарыаһын Нам улуунун Нам сэлээнньэтигэр тутта сылдьабыт. Үөһээ Халыма улуунун Зырянкатыгар култуура-успуорт комплекса дьэндэйдэр. Оттон Дьоккуускайга Үүнэр көлүөнэ пааркатын тутууну садалаатыбыт. Бу — АПРОСА садалатынан ытыллар бөдөн эбийиэктэртэн биірээстэрэ», — дьин СӨ Үүнэр көлүөнэ тус сыаллаах пуондатын бэрэстэбиһтэлэ Алексей Ефремов иһитиннэрдэ. Зырянка бөһүөлэгэр 2 475, 03 кв.м. уопсай изнээх, 2 мэндизмэннээх култуура-успуорт комплекса тутулла турар. Комплекс 3 блоктаах: успуорт, кулууп уонна ситимниир блок. Онно успуорт саалата, 218 мистэлээх түрүбүүнэ, снаряднай, душтаах уонна санузеллаах таһнар сир, тренажер-физкултуура саалата бааллар. Оттон кулууп блога 212 мистэлээх көрөр саалалаах, астрада, артыыстар,

көстүүмнөргө хостордоох, холлардаах, үлэһиттэр үлэтиир хостордоох. Борогон сэлээнньэтигэр Василий Никифоров-Кулунуур аатынан Култуура киһин тутуу бүтэһик түһүмэһэр тийдэ. Үс мэндизмэннээх, 3 880 кв.м. уопсай изнээх дьыаҕа бибилиэтиэкэ, оҕолорго уонна улахан дьонго электроннай саалалар, киһи хранилищета, 320 мистэлээх актосай саала, буфет үлэһиттэрэ. Эбийиэк 2022' сылга, Саха сирин норуоттарын спортивной соннууларын иһинэ бүтэрэ былааннанар. Пуонда быйыл өрөспүүбүлүкэ стратегическай эбийиэгин — Үүнэр көлүөнэ пааркатын олоххо киллэриһиһи садалаата. Куорат олохтоохторо куорат киһигэр сылы быһа сыһыанар улахан эбийиэктэрин үлэҕэ 2025' сылга киллэриһи садалаанар. Манна оҕолор бырайыактыыр үлэ, сылларга технологияларын, урбаан уонна soft skills үөрүйэхтэрин билиэхтэрэ. Паарка киһи сайдар оскуолатынан буолуоҕа, үөрэх кластердарыгар араас дьаһаллар уонна дьарыктар тэриллээхтэрэ. СӨ Үүнэр көлүөнэ тус сыаллаах пуондатын кытта биіргэ үлэһиһин — АПРОСА аһымал үлэтигэр биір саамай киһи хабааннаах хайыска. АПРОСА 2011' сылтан пуонда социальнай сорукары быһаарарыгар 7,176 миллиард солкуобайы биірээтэ. 2012-2020' сылларга АПРОСА үбүн суотугар 39 эбийиэк, ол иһигэр үөрэх — 8, успуорт — 10, култуура уонна сайдыы 10 эбийиэҕэ, 4 балыыһа, 4 доруобуйаны чөлүгэр түһэрэр киһи, 3 олоһор дьыа үбүлэһэ.

АПРОСА пресс-сулууспатын
суруйууттан тылбаас.

АПРОСА пресс-сулууспатын
хаартыскалара.

--- БЫРАМЫЫСЫЛАННАС ---

АПРОСА: СОЦИАЛЬНАЙ ХАЙЫСХАЛААХ СЫНЬАН

АПРОСА ХИФУ Эндаумент-туондугар үбү анаата

Алмашны хостуур хампааньяа ону сэргэ Мииринсэйдээс
политехнический салааг сул авай: 5,5 мөлүйүүнү көрөн,
салаа сайдытын өйүүр.

АЛРОСА үбс-харьта университеты тус саяллаах үбүлээһиннэ хайыскаларын туһунан ХИФУ бииргэ үлэлиир тэрилтэлэри кытта сибээһи сайыннарыыга бөлөх салайааччыта Евгения Аргунова бэлиттээн эттэ.

2012 сэлтан ХИФУ устаалхаа үлэгтгэр тус саяллаах халтаал сйл зайи хампааннаа үбүнэ топоруллар, ол кэмэйл быйл 409 мөлүйөн солкубайга тэнгэст, онтон 2018 саяллахаа ХИФУ калдырдарын кнаын үрдэтгэригэр тус саяллаах халтаалы онгоругар хампааннаа 40 мөлүйөн солкубайы кербүт.

Бийлал АЛРОСА ХИФУ Политехнической үнстүүтүн (салвартын) көбүлзөиннэригэр тус саллаах хапытаалы оносторугар көмөстө.

«Билдэн турар, бу ХИФУ байэтин бырайыактарын олохо шилээрэригэр үп өттүнэн арыый туруктаах буоларыгар көмөлөһөр. Тус сыаллаах хайтааллар актыыптарын салыыы сылларыгар наачун-чинчийэр бырайыактар үбүлэниилэр, үөрэнэр дьомхо уонна үлэһиттэргэ социальный өйөбүл оҥотуллуна, анал истипиэндийэлэр уонна бириэмийэлэр олохтоннулар, ХИФУ кампуһун эбийиэктэргэ тутулуннулар уонна сэбилэниилэр, иһитиннэрэр-биллэрэр охсизмэ уонна полигоннар модернизацияланнылар», — диэн кэпсээтэ Евгения Аргунова.

АЛРОСА Хйфу Эндамент-пуондата улэтин саралыабыттан — 2011 сылтан өйүүр. «Биһиги кэмэбүт университеты өйүүргэ кэдыүстэххэ устурумун буолар уонна устудьуоннары үрдүк таһымнаахтык бэлэмнииргэ кэмелэнэр дии саныыбыт. ХИФУ-ну бүтэрбиттэр үгүстэр, ол иһинэр МПТИ, билилин хампаанньага уонна АЛРОСА хос олустарыгар ситиһиниэхтик үлэһиттэрэ; — диир ЛРОСА генералнай дириэктэрин солбуйааччы Алексей Яковлевский санаатын үлэтигинэ.

Үүс-харчмын салгаймыг «Газпромбанк» — ахтыптар
равлениеларыгар» сүктэрилгэр. Инвестициялаах
мпаанна номнуо тобус сылан ордух кэм устата ХИФУ
гаптаах үлэтин өйүүртэ анаан тэриллибит бастагы
с сыаллаах халытаалын үбүн салайар. Бу сыларга
мпаанна уонна пуонда икки ардыларыгар хардарыта
иргэ үлэлээһин бөдөрөөтө, икки хамзаанда бииргэ
үлэлээһинтэн дыһаах бииргэ үлэлээһэнчилэргэ уонна
ордууду сыһаанна кубулуйда, — диэн «Газпромбанк»
— ахтыптар управлениелара» НКО-ну кытары үлэс
усправаляеи началыһааыга Роза Воронина бэлэтиэтэ.

«Ирмийнх бичиглэл бэлгэцэнхэвэн уулсгаан,
ус сүүлгээх хэлтгээл үзэ-хэрчигэ сөгүтэр собус-
снэрвэнигэн стратегиянх салаллыгэ. Ол ууун
мунээх интэриэстэри уонха пуонда соруухтарын мунугаан
мунугаагэ кэмэллэгүбэз», — дигтэ Роза Воронина.

Үүнэр көлүүнэ лаарката — түтүүнү АПРОСА үбүлүүр

СӨ Үүнэр кэлүөнэ тус сыаллаах пуондатын кытары бииргэ үлэтээни — АЛРОСА аһымал үлэтигэр саамай ийэн хабааннаах хайыскалартан биирдэстэрэ.

«Үүнэр көлүөнэ паарката» бырайыагы олоххо киллэргэр туһугар, СӨ Үүнэр көлүөнэ тус сыаллаах пуондата «Саха сириг эдэр олохтоохторо» РРЦ уонна СӨ Национальной библиотэтигэтин кытары бииргэ үлэлиир туһунан сөбүлэһинигэ илии баттаһыыларын үөрүүлээх сирэ-туома бу күнүргэ «Аарсылыйа: Мин устуоруйам» устуруйа пааркатын «Тыгынны.NET» технологическай бастыбазы быһаһааккатыгар буолла. Өрүттэр «Үүнэр көлүөнэ паарката» бырайыагы олоххо киллэргэр хайыскаламмы дыһаһаллары бэлэмнээһин уонна ытыгы болтуруостарыга уонна холбоһуктаах үлэни сырдатыыны сүрүннээһинин бииргэ үлэлиэхтээгэ.

Паврка Дьокускай куоракка итин куорат 79-кубуртаалыгар: Ойуунускай, Петровскай, Белинскай уонна Каландарашвили уулуссалар быһа охсуһууларыгар 2-ка сиргэ тутуллуба. Эбийиэги тутууну АЛРОСА СӨ Үүнэ көлүөнэ түс сыаллаах пуондатыгар быһар үбүн суотуга үбүлүүр. Бырайыак уопсай суумата – 1,5 миллиард солкубай. Бу эргийиэн климатин учуоттуур, сыла быһа үлэлиир бастагы аһаас куйаарын буолуо. Бырайыак үүнэр көлүөнэ туһалаахтык сыннанарыгар айарыгар-тутарыгар, духсубунай уонна эт-хаан өттүнэ сайдарыгар усулуобуйаны хааччылар экосистеманы оңорууга хайысхалар. Стратегическай бырайыак СӨ И.Дархана Айсен Николаев соруудабынан, СӨ Үүнэр көлүөнэ түс сыаллаах пуонда кэтээн көрүүтүнэн тутуллар.

Пуонда генеральный дирижёр Владимир Егоров бэстибээл кыттылаахтарыгар Паарка архитектуратын, и баразнын бырайыагын билиһиннэрдэ.

«Эбийнзги үлэс» киллэри 2025 сылга былаанналар уонна тутулга турар кэмигэр биһиги номнуо үөрэнэччилэргэ үөрэк-бырагыраамаларын олоххо киллэрэбит. Осулалар, биисинэс-акселератордар урбаанга, медиага аһылык индустриятыгар куурустар ыһыллаллар. Парка киһи сайдарыгар үөрэхтээһин, зыгылтэн, улахан кластерынан буолуоҕа. Манна тэрилтэлэр араас дьаһаллары уонна дьарыктары, ол иһигэр IT-технологиялары туһанан креативнай индустрия араас хайысхаларыгар, ытыр кыахтаныахтара. Билигин оҕолор сайдалларыгар инвестицияны угуу, биһиги эргийиэхтэ креативнай экзистенциэтигэр, бөҕө аһыааты уурабыт», — диир Владимир Егоров кэспэртэ.

Паарка сирз-уота чуумгу, соннуур уонна актыбынай зоналарга араасарын бэлиэтээн эттиххэ маада, 90-тан тахса миистэбэ массына турар сирз көрүлүнэ. Улахан болгомото паарканы көбүрдүгү уурулунна, 200-ча маһы уонна 4000 тахса сипэрэзги оһордуу быһааннанар. Паарка зоналарынан климимэти коррекциялааһын аан бастаан туһаныллыаха.

Инновационный байрайак хэжэ архитектураны байрайагтааһын салаатыгэр хэжэ кээллээх наһараадалары ылта. On theгэр збийэхэ Kooril Review Future Project Awards 2021 аан дойдутааһы бириэмийэ «Уоластыбаннай уонна граждaнскaй тутуу» номинациятыгэр кыйылыаһын билииллибит.

«Үүнэр көлүөнэ паарката — биһиги өрөспүүбүлүкэбит
инники кэскилэ. Библиотизик консигнэсистиһар
холбоһуктаах үлэ биһиги үлөстүк, Националь
библиотизик консигнэсистиһар уонна өрөспүүбүлүкэ
библиотизикэлэрин иэн хабааннаахтык хос көрүүтэ тирэх
туомуканан буолла. Библиотизикэлэри сайыннарыыга
сана көрүннэр хос көрүлүннүлөр, аан дойду үөрүөдүн
үөрэттибит, хас да социологическая чинчийи ыстылынна.
Биһиги бу билиибитин барытын Үүнэр көлүөнэ пуондатын
кытары үлэлэһинибит. Биһиги киһилэр салалталарына
үүнэр көлүөнэ сөбүмэр консигнэсистиһар көрөбүт. 2025 сылга
манна FreeLibraryкаларкэсхилбиблиотизикэтин арийаахпыт.
Пааржаны кытта биһиги үлэлэһипит уонна сайдыахпыт», —
диэн Националь библиотизик дириэктэрэ Саргылана
Максимова былааннарын үлэлэһиэ.

«Библиотизэкс сорууган информацийн тэнз суух
буолууну тэннэһин уонна нэһилинньэ бары араната үрдүк
түмүктэри ситиһэригэр, бэйэтин өрсөтүүбүтүктэтигэр туһаны
адаларыгар хыабы бизири буолар. Маныаха Үүнэр холуона
лааркатын уонна библиотизэксэлэр уопастыбаларын
санаалара сеп түбэхэрин көрөбүт. Төрөппүттэр оҕолорун
кытары сайдар, билиини тэннэ ылар зигэлэрин
тэриниэхтээхпит. Мин Национальнай библиотизэкс
хэлэктиибэ маанна көхтөөхтүк кыттарыттан олус үөрөбүн,
билиини бииргэ үлэлээһинтэн олус албыс эрээн күүтэбит!»
— диэн кутлуура уонна духуобунай сайдыы министиэрин
холбойааччы Владислав Левский эттэ.

Үүнэр көлүөнэ тус сыаллаах пуондата паварна ис оһоонун кэнэтэргэ үлэтин салгыыр. Эбийиэк пуонда 021-23 сылларга «Кэлэр кэсикл туһугар» тус сыаллаах ырагырааматынан 2025 сылга дэри АПРОСА үбүн лотугар тутуллар.

«Өрөспүүбүлүк» манчык бөдөн, инновационнай ирайыагар АПРОСА үбүнэн кыттытынан бииргэ үлэлиир аах биһигини көбүлүүр. Орубуна бу күнүргэ эбии аахна уопсай үөрэхтээгини интеграциялыыр сорукаах ийү уонна өрөспүүбүлүк салалатын сана ыйаахтара ыстылар. Ол иһин биһиз бу сөбүлэни — улахан оһуннаах хайыскага өссө биир улахан хардыы», — диин аха сириг эдэр олохтоохторо» РРЦ дириэктэрэ Варвара Сильева кэлээтэ.

ЫСПЫРААЛКА:

2012-2020 сүүлчээр АЛРОСА үбүн суомтугар 39 эбийлэк ол иһизэр үөрэк – 8, усулорт – 10, култуура, усунна духобунай сайдыы 4 эбийлэктэрэ, 4 бальныһа, доруобуланы чөлүгэр түһүрэр 4 клин, 3 олорор дьыа үбүлүннүлүк усунна 150-тан таһса улахан социальнай бьыдыллылэк олоххо киллэрэ.

Билигмн АПРОСА үбүрүн Бороон сэлэннэтэтигэр
В.В.Кулмунуур аатынан Култура киинэ, Нам
сэлэннэтэтигэр Култура уонна духуобунай сайдыы
дыбарыаһа уо.д.а. социальнай эбийиэктэр түтүлүлүлэр.

АЛРОСА уонна СӨ Үүнэр көлүнэ тус сыаллаах пуондатын кытары биэргэ үлэлиир туһунан сөбүлэниин аан бастаан 1993 сыллаахха ыытыллыбыта. 2016-2020 сылларга АЛРОСА-тан киирбит сүүн уг-харчы «Кэпэр кээкил туһугар» пуонда 5 сыллаах тус сыаллаах бырагырааматын олоххо киллэрэргэ ыытыллыбыта. Ону тэнэ, 2019 сылтан АЛРОСА пуонда нөнгү Бүлүү бөлөх улуустарын экологиятын уонна ити сирдэргэ олорор нэһиликэниэ доруобуйатын туһугар ыытыллар биэр кэлим научнай чынычыллары үбүлүүр.

2011 сылтан АПРОСА социальнай сорууттары
былаагарага пундаса 7,176 миллиард солкубайы булуда

АЛМААНЫ ХОСТООЧЧУЛАР БОЛБОМТОЛОРУН
КИИНИГЭР — АРКТИКА ОЛХОТООХТОРО ЭТЭННЭ
БУОПУЛАРА

АПРОСА бөлөбүн «Анабыр алмаастара» хампаанньа генеральной дирижторэ Павел Мариньчев уонна Өлөөн эбэни национальной оройуон баһылыгы Лена Иванова Дылингэ салинныктин олохтоохторун кытары көрүстүлэр.

«Отут сэл анараа өтгүр, мин Дылиндэтгэн барарбар Дылингдэ Арктика умнүлгүбүт кырачаан сэлизньэтэ этэ. Онтон билигин төннөн кэлэн баран, Дылиндэни билботим. Сана ою ухуйааннаах кыраһаабай уонна аныгы сэлизньэ элбэх кыбартыраллаах сана дьылгэр тутуллаллар, үчүгэй суоллаах уонна, Дьокуускайга курдук, үрдүк күүрүүлээх интерниэти эрэннэрэллэр», – диир учуутал Евдокия Ивановна Прибылых Дылингдэ олохтоохторо «Анаабыр алмаастара» генеральной дириэктэр Павел Мариничевы кытары көрсүһүлэрингэр верс-көтө эттэ.

АЛРОСА уонна Өлөөн эбэннэ национальнай оройуону кытары социальнай-экономическэй бииргэ үлэлтэтиг тугулан сөбүлэһин чэрчитинэн, Дылиндэбэ «Анаабыр аймаастарын» өйөбүтүнэн социальнай уонна искенерэй эбийиэктэри тутуу көхтөөхтүк ыстыллар. Сыл айыы нэһилиэнньаны мадиссиинискэй көрүү ыстыллар уонна батэрээннэргэ, кыра дохуоттаах ыалга араас еруттээх көмө оһоһуллар.

«Алмааны хостооч-чулары кытары ыллыктаах кэлсэтии быһылыына, баг, саамай уустук болпурдуостары куруу быһаарыбыт. Мин санаабар, дьилиндэлэр кинилэри мэлдьи харыстыыр уонна көмөлөһөр олус үчүгэй уонна эрэллээх добордонон табыллынылар, — диир оройун баһылыга Лена Иванова астынан эттэ.

2022 сэлга «Анаабыр алмаастар». АЛРОСА хос тэрилтэтэ онсорон талаары кириис ииннээби таһым ситинээхтээхэр. Хайа унаастактарын чөлүгэр түһэри, баахта бөһүлээктэрин өрөмүөннээгин куутар. Онуоха АЛРОСА хампаанньа араас үлэбэ ылыта хандыдааттары талы киэнни ытыллар.

«Өлөөн оройунын олохтоохторо билиги хампааньябыг» хөгжөөхтүк кэлихтээхтэр, үрдүк квалификациялаах үлэлэнэн дьиз кэргэттэрин иттихтээхтэр. Элийэз өйбүлгүтүгэр махтал, отгон билиги үтүө ыаллыы сыйһаммыт салбана туруоҕа», — диир Павел Мариничев. Өлөөн оройунын олохтоохторугар махтанна.

Көрсүгүү кэмгир эңил аһыллхатхак онорон таһаарар уаһастактар, тэпилмссэ хаһавыйыстыбатын тэрийи уонна Хотугу сир төрүт норуоттарын олохтоох общиналарын балык уонна эт бордоруускуйаларын бириискэс тизирдии боплуруостар катэвгүмүнүлэр.

Бу тәрәзһин кэнһиттэн Павел Маринһыев Дһилһндзбз «Тугһуһан» 050 сана уһуһанығыр сырыһпта, зһбзх кыһартырылаһах дһизлзри тутар быһаһааккалары көрдө.

Саха сиригэр экология бастын бырайыагын
куонкуруһугар куюластааһын сабаларна

АЛРОСА Экологияға киинэ тэрийбит "Think green" («Думай по-зеленому») тулалыыр эйгэни харыстааһын эйгитигэр эрэмминэнээри бырайыактар күүнүрустарыгар куоластааһын түтүмэз сабалланна. Ким баалаах сөбүлэбит бырайыагар бэйтин куолаһын биэртин сөп. Куоластааһын ахсынны 26 күнүгэр диири салҕанар. Экология баһын бырайыаһын олохо киллэрэргэ АЛРОСА мөлүмүөнгэ диири харчыны көрүөз.

"Think green" кункурус аёса атырдах бийин бүтүүтэ сабадаммыта. Кункурус сорууга — сөптөөх тулалыыр эйгэни онорорго холбоһуктаах бырайыактыыр уонна волонтердар үлэлэригэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин олохтоохторун тартыы.

Сайаапкалары түмүү түмүгүнэн, куластааһынна экология хайыскалаах 19 бырайыак киридэ. Бырайыактар ааптардарын истэригэр оскуопалар, уһуйаннар, үрдүк үөрэх кыһаларын кэлэктииптэрэ, бириджилээн урбааньыттар, оскуопа оболоро, устудьуйаннар уонна экология кыһалкаларыгар ыалдьар дьон бааллар.

«Куонкуруска кириит байраактар киһи уонна айылҕа хардарыта дьайсыһыларын араас көстүүлэрин хабыллар. Олортон ордук дьсһууннаахтарын уонна суолталаахталарын талар судургула суох. Онон, Биһиги ересүүбүлүкэ олохтоохторо бэйэлэрэ талыахтарын баярабыт», — диэтэ АПРОСА Экологияда киинин сапайааччы Полина Анисимова.

Куластааһын куонкурс <http://www.thinkgreen.alrosa.ru/> интернет-сайтыгар ытыллар. Манна киирэн бырайыактары билсээххэ сөп. Ахсынньы 26 күнүгэр куластааһын түмүгүнэн аныгыскы түмүккөххэ аһар бизэс фаворит быһаарыллыаҕа. Кыайылаабы 2022 сыл тохсунньу бүтүтэ анал хамыһыйа таппаҕа. Хамыһыйаҕа АЛРОСА экологтарыттан ураты Саха сиригэр биллэр-хөстөр эко-актыбыыстара киириэхтэрэ. Экология бастыҥ бырайыагы олоххо киллэрэргэ АЛРОСА мелүүнүгэ тийэ сууманы көрүөҕэ.

АПРОСА пресс-сулууспатын суруйууттан
тылбаас.

1974 шылдээхха Саха сиригэр улахан сохкуостар
үлгүн бэрэллэр. Чурапчыга хас да нэһилиэк дьонун
«Карл Маркс» сохкуус тэриллэбитэ, онно Семен
Макаров дириэктэринэн ананан, тыа сиригэр
улахан сохкуостары тэрийэр сыллата улаатан иһэллэрин
1974 шылдээхха Саха сиригэр улахан сохкуостар

Хайвмат бэчээжис бэрилтэр гرافي: 16 ч 00 и. бэчээжис бэрилтэжис: 16 ч 00 и. "Сахмбэчээт" дэлгэмэй бэрилтэжис "Сана олох" хайвмат эрдээжисмэйгээр 23.12.2021 с. офсетий бэлэртэжис.
Телелмэйгээр хайвмат: 678670. Чурагжис сэт, Карп Марк уул, 28 "а". Индээжис: ПИ864. Хайвмат нэжисжис биндэжис бэлэжисжис тахсар.